

מפעל דף היומי בעיון

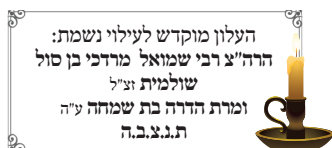
סיכום גפ"ת, רא"ש, רמב"ם, רי"ף, ר"ן, טור ב"י, שו"ע מ"א ט"ז ומשנ"ב על הדף

כולל ומכון ראש פינה:

כולל יום שלם ללימוד כל הש"ס וד' חלקי השו"ע בעיון במשך 17 שנה | כולל יום שלם ללימוד דף היומי בעיון | כולל יום שלם ללימוד אבן העזר בעיון | פרויקט "אבן ברורה", והוא כעין משנה ברורה על אבן העזר | כולל ערב שלוש שעות ללימוד דף היומי בעיון | כולל ערב שיעורים ליבו חפץ | כולל שיעור שבת | רשת שיעורי תורה ללימוד דף היומי במלגה מכובדת למגידי שיעורים | 30 ספרי עזר על שלחן ערוך אבן העזר | ספרי "השינון" על ד' חלקי השו"ע, לדיעת ד' חלקי השו"ע בלימוד עמוד יומי, בהמלצת גדולי ישראל מכל העדות והתנועות | מבחנים ארציים לאברכים ובחורים במלגה על דף היומי בעיון | סיכומים יומיים של דף היומי בעיון בעברית, אנגלית, ספרדית וצרפתית | קמחא דפסחא | עזרה וסיוע לנוקדים ואברכים עמלי תורה

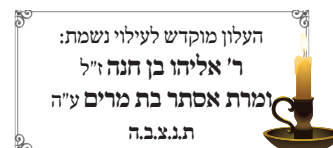
יום ג' י"ד סיון-יום ב' כ' סיון תשפ"א

העלון מוקדש לעילוי נשמות:
הרה"צ רבי שמואל מרדכי בן סול
שולמית ז"ל
ומרת הדרה בת שמוחה ע"ה
ת.נ.צ.ב.ה

מסכת יומא מ"ד-ג'

שבוע פרשת בהעלותך

העלון מוקדש לעילוי נשמות:
ר' אליהו בן חנה ז"ל
ומרת אסתר בת מרים ע"ה
ת.נ.צ.ב.ה

דף מ"ד

(מתחיל בדף מ"ג ב') משנה. שחטו וקבל במזרק את דמו, ונותנו למי שהוא ממרס בו על הרובד הרביעי שבהיכל כדי שלא יקרוש ...

מבואר במשנה, שאחר הוידויים על פר החטאת אשר לו [לעיל ל"ה ב', מ"א ב'] ואחר ההגדלה על שני השעירים [ל"ז א'], היה הכהן שוחט את הפר. ומבואר לעיל [ל"ז א'], ששחיטה זו היתה בין האולם והמזבח.

ולעיל [ל"א ב'] שנינו לגבי שחיטת התמיד, שהכהן גדול היה שוחט רוב שני סימנים בלבד, וכהן אחר גומר את השחיטה. וכתבו התור"י ד [כאן] והמאירי [להלן נ"ד א'], שה"ה כאן בשחיטת הפר היו עושים כן, ולא הוצרך התנא לפרש דבר זה כיון שכבר נתפרש לגבי התמיד. וכ"כ התיו"ט והגבורת ארי. אמנם יש שכתבו שבשחיטה זו היה הכהן ממרק את השחיטה [ע' לחם שמים ותפא"י כאן, ורש"ש לעיל י"ב א'].

וברמב"ם [פ"ד ה"א] כתב לגבי שחיטת התמיד "ושוחט בתמיד רוב שנים ומניח אחר לגמור השחיטה" ולגבי פר החטאת כתב "ואחר כך שוחט את הפר ומקבל את דמו". אמנם אפשר לומר שסמך על מה שכתב בתמיד, וכנ"ל.

ונותנו למי שהוא ממרס בו על הרובד הרביעי שבהיכל כדי שלא יקרוש ...

בגמ' מקשה: והכתיב [ויקרא טז יז] וְכָל אֶדָם לֹא יִהְיֶה בְּאֵהָל

מוֹעֵד בְּבֹאוֹ לְכַפֵּר בְּקֹדֶשׁ עַד צֵאתוֹ. ומתוך רב יהודה שיש לשנות במשנה של היכל [ולא שבהיכל] והכונה לרובד הרביעי מחוץ להיכל. וכן העתיק הרמב"ם [פ"ד ה"א]. ובגבורת ארי ובתפארת ישראל ביארו הטעם במה שהיה צריך למרס בדם דוקא שם, כדי שיהיה סמוך להיכל בתוך ד' אמות, כדי שלא יקרוש, ויוכל הכה"ג להוליכו מיד, דכל כמה שאפשר למנוע הקירוש שפיר טפי. וכתב הגבורת ארי, שהטעם שלא היה נכנס יותר לצד ההיכל, כי מכיון שהיה טרוד למרס בדם יש לחשוש שמא יקריב עצמו לצד ההיכל.

בכל יום חותה בשל ארבעת קבין ומערה לתוך שלשת קבין, והיום חותה בשלשת קבין, ובה היה מכניס. רבי יוסי אומר: בכל יום חותה בשל סאה ומערה בתוך שלשת קבין, והיום חותה בשלשת קבין ובה היה מכניס.

מבואר בגמ', שאת האמה הנותרת שהיתה נשפכת בכל יום היה מכבדה לאמה. ופסק הרמב"ם [פ"ג מתמידין ומוספין ה"ה] כדעת ת"ק, ואת הדין הנ"ל.

... נטל מחתה ועלה לראש המזבח ... בכל יום היתה זהבה ירוק והיום אדום, דברי רבי מנחם.

פירש רבינו יונתן מלוניל, שהטעם שהיו עושים ביוה"כ את המחתה מזהב אדום הוא כיון שמבואר בגמ' [מ"ד ב' מ"א א'], ש"זהב אדום" הוא הזהב החשוב ביותר. ובתיו"ט ביאר שהוא משום שזהב זה דומה בצבעו לדם הפר שהוזהב בבית קדשי הקדשים [עפ"י הגמ' שם].

הודעה חשובה

ניתן להקדיש את העלון מידי שבוע להצלחה או לע"נ, וכן אפשר לפרסם ספרים בלבד בעמוד האחרון של העלון, העלון מודפס ב-20,000 עותקים ומופץ בכל הארץ, מלבד זה הוא נשלח במייל לרובבות אנשים, ומהם זה נשלח לעוד רבבות רבות של אנשים, כך שמעיינים בו למעלה ממיליון איש מידי שבוע, בהקדשה אחת אתם מנציחים את יקירכם במפעל התורה וזיכוי הרבים מהגדולים בעולם, או זוקפים להצלחתכם את זכות הרבים ולימוד התורה של ציבור ענק זה, מעלת לימוד התורה היא הסגולה הבדוקה והמועטה יותר מכל הסגולות שבעולם, בסכום של \$1,000 תוכלו לזכות בהקדשה זו, כל הקורא זוכה! רק שני הקדשות יופיעו מידי שבוע בעמוד הראשון של העלון! או פירסום של ספרים, עמוד שלם \$1,000 וחצי עמוד \$500, בפרסום זה אתם חוסכים הוצאות גדולות של הדפסה והפצה. לפרטים: בטלפונים או במייל המופיעים בתחתית העמוד. וכן ניתן לשלם בנדרים פלוס או בקהילות על שם מכון ראש פינה, ולכתוב שם את פרטי ההקדשה

כולל ומכון ראש פינה:

הרמב"ם [פ"ב ה"ה] לא הזכיר שיש לעשות המחתה של יוה"כ מזהב אדום, אלא כתב "בכל יום מי שזכה במחתה חותה במחתה של כסף ומערה האש למחתה של זהב, והיום חותה כהן גדול במחתה של זהב ובה נכנס להיכל". אמנם הרא"ש [בסדר העבודה] ורבינו ירוחם [תולדות אדם וחווה נתיב ז חלק ג] העתיקו שצריך להיות המחתה דוקא מזהב אדום. וביאר בשושנים לדוד, שהרמב"ם סובר שמזה שנוצר הדבר במשנה בשם 'ר' מנחם' יש לומר שהיא דעת יחידאה, אך הרא"ש ורבינו ירוחם סברו שמזה שלא נזכר מי שחלק עליו יש לומר שמסכימים לדבריו.

... בכל יום כהנים עולין במזרחו של כבש ויורדין במערבו והיום כהן גדול עולה באמצע ויורד באמצע. רבי יהודה אומר: לעולם כהן גדול עולה באמצע ויורד באמצע.

ברמב"ם [פ"ב ה"ה] כתב : בכל יום כהנים עולים במזרחו של כבש ויורדין במערבו, והיום עולים באמצע ויורדין באמצע לפני כהן גדול כדי להדרו. עכ"ל. מבואר לפי דבריו, שדין זה הוא אף בכהנים הדיוטות אם הם עולים לפני כהן גדול. וכן הגירסא בירושלמי.

בכל יום היתה כבדה והיום קלה, בכל יום היתה ידה קצרה והיום ארוכה, בכל יום היתה זהבה וירוק והיום אדום, דברי רבי מנחם. בכל יום מקריב פרס בשחרית ופרס בין הערבים, והיום מוסיף מלא חפניו. בכל יום היתה דקה והיום דקה מן הדקה ... בכל יום היו שם ארבע מערכות והיום חמש, דברי רבי מאיר. רבי יוסי אומר: בכל יום שלש, והיום ארבע. רבי יהודה אומר: בכל יום שתיים והיום שלש.

וכן פסק הרמב"ם [פ"ב ה"ה ופ"ד ה"א] כל דינים אלו. ובדין המערכות עי' להלן דף מ"ה.

בכל יום כהן גדול מקדש ידיו ורגליו מן הכיור והיום מן הקיתון של זהב, רבי יהודה אומר: לעולם כהן גדול מקדש ידיו ורגליו מן הקיתון של זהב.

קיתון של זהב זה היה כלי שרת שקדשוהו לצורך הכהן גדול, והטעם בזה מבואר בגמ' [להלן מ"ה א'] משום כבודו של כהן גדול. בירושלמי [פ"ד ה"ג] נחלקו אם גם את הקידוש הראשון של היום היה עושה הכהן גדול בכלי זה, או דוקא את שאר הקידושים. וברש"י [לעיל ל"א ב' ד"ה וקידש] נראה שנקט שהקידוש הראשון היה מן הכיור. אמנם הרא"ש [שם] והמאירי [להלן מ"ה ב'] נקטו שגם הקידוש הראשון היה בכלי הנ"ל של זהב.

ובגמ' בזבחים [כ"ב א'] איתא 'ירחצו' לרבות כלי שרת שגם בהם אפשר לקדש, וכן ביארו בתוס' [להלן מ"ד ב' ד"ה והיום] הא שהכהן גדול קידש בכלי שרת עפ"י דין זה. אמנם שיטת הרמב"ם [פ"ה מביאת מקדש ה"י] והחנינון [מצוה קן] שלכתחילה מצוה לקדש מן הכיור, ויתכן שלשיטתם עשה את הקידוש הראשון כדינו לכתחילה מן הכיור כיון שקידוש זה מעכב עבודה, אמנם הרמב"ן [שמות ל, יט] כתב שאף לכתחילה

תנו רבנן: וכל אדם לא יהיה באהל מועד יכול אפילו בעזרה - תלמוד לומר באהל מועד. אין לי אלא באהל מועד שבמדבר, שילה ובית עולמים מניין? תלמוד לומר בקדש. אין לי אלא בשעת הקטרה, בשעת מתן דמים מניין - תלמוד לומר בבאו לכפר ... תנן התם: פורשין מבין האולם ולמזבח בשעת הקטרה. אמר רבי אלעזר: לא שנו אלא בשעת הקטרה דהיכל, אבל בשעת הקטרה דלפני לפנים, מהיכל - פרשי, מבין האולם ולמזבח - לא פרשי.

פסק הרמב"ם [פ"ב ה"ה] שגם בשעת מתן דמים צריך לפרוש מההיכל, וכן פסק [שם, ובפ"ג מתמידין ומוספין ה"ג] את דברי ר' אלעזר שבשעת הקטרת הקטורת בקדש הקדשים, כל העם פורשים מן ההיכל בלבד ואינן פורשים מבין האולם ולמזבח, שאין פורשים מבין האולם ולמזבח אלא בשעת הקטרה בהיכל בכל יום ובשעת מתן דמים בהיכל.

אמנם השמיט את הדין שגם ביציאת הכהן גדול אחר שכיפר צריך לפרוש. ועמד בזה בליקוטי הלכות [בעין משפט].

דף מ"ה

בכל יום היו שם ארבע מערכות. תנו רבנן: בכל יום היו שתיים מערכות והיום שלש. אחת מערכה גדולה, ואחת מערכה שניה של קטורת, ואחת שמוסיפין בו ביום, דברי רבי יהודה. רבי יוסי אומר: בכל יום שלש והיום ארבע, אחת של מערכה גדולה, ואחת מערכה שניה של קטורת, ואחת של קיום האש, ואחת שמוסיפין בו ביום. רבי (מאיר) אומר: בכל יום ארבע והיום חמש: אחת של מערכה גדולה, ואחת של מערכה שניה של קטורת, ואחת של קיום האש, ואחת לאיברים ופדרים שלא נתעכלו מבערב ...

מבואר בסוגיא, שלכו"ע היה לכל הפחות ב' מערכות של אש ע"ג המזבח בכל יום, אחת ה"מערכה הגדולה" שעליה היו מקריבים את התמיד ואת אמורי שאר הקרבנות, ואחת ה"מערכה שניה של קטרת" שממנה היו נוטלים גחלי אש למזבח שבהיכל, להקטיר עליו קטורת. ולמדו דין זה ממה שנאמר [ויקרא ו ב'] : הוּא הָעֹלָה עַל מוֹקְדָה עַל הַמִּזְבֵּחַ כָּל הַלֵּילָה עַד הַבֶּקֶר - זו מערכה גדולה, וְאֵשׁ הַמִּזְבֵּחַ תּוֹקֵד בּוֹ - זו מערכה שניה של קטרת. ור' יוסי הוסיף עוד מערכה בכל יום ל"קיום האש" ממה שנאמר [שם ה] "וְהָאֵשׁ עַל הַמִּזְבֵּחַ תּוֹקֵד בּוֹ [לא תקבה], ור' מאיר הוסיף עוד מערכה לאיברים ופדרים שלא נתעכלו מבעוד יום, ולמד זה ממה שנאמר וא"ו ב"וְהָאֵשׁ". ולדעת חכמים היו מניחים האיברים ופדרים על המערכה הגדולה. ופסק הרמב"ם [פ"ב מתמידין ומוספין ה"ד ה'] כר' יוסי.

וברש"י מבואר, שהמערכה לקיום האש היתה כדי להוסיף למערכה גדולה, כשהאש של המערכה גדולה נכבית והולכת.

וכ"כ הריטב"א. אמנם ברמב"ם [שם ה"ד] כתב: "שלישית אין עליה כלום אלא לקיים מצות האש, שנאמר אש תמיד תוקד". וכתב הלחם משנה, שלשיטת הרמב"ם העניין במערכה זו הוא אך כדי לקיים המצוה של קיום האש על המזבח, ולא כשאר המערכות שהם לצורך קרבנות.

וכתב עוד הלחם משנה, שאותה של קיום האש אין לה שעה קבועה ואין לה סדר, ובכל שעה מהיום יכול לעשותה. ולכן הרמב"ם לא הזכירה בפ"ו מתמידין ומוספין [שהזכיר שם כל סדר העבודה דבר יום ביומו בבית המקדש], שלא הזכיר אלא הדברים שצריך לעשות על הסדר. ומטעם זה גם אביי שסידר סדר המערכה [לעיל ל"ג א'] לא הזכירה.

והביא עוד, שהרא"ם [פ' צו] כתב שהמערכה של קיום האש היא השני גזירי עצים, אך הוא דחה דבריו, עיי"ש.

וביום הכפורים לכו"ע היה צריך להוסיף עוד מערכה אחת שממנה היה נוטל גחלי אש לשם הקטרת בבית קדשי הקדשים. ומבואר ברש"י, שכל זה היה בשביל הקטרת המיוחדת ליוה"כ שהיה מקטיר בבית קדשי הקדשים כנ"ל, אבל לקטרת שמקטירים על מזבח הזהב בשחרית ובין הערבים כבכל יום, לוקחים גחלים מהמערכה שניה של קטרת גם ביום הכיפורים, וכן כתבו המאירי ורבנו יהונתן מלוניל. אמנם ברמב"ם [פ"ב ה"ה] כתב: בכל יום ויום היו על המזבח שלש מערכות של אש והיום היו שם ארבע, מוסיפין מערכה כדי להדר המזבח ולעטרו. וכתב במים חיים [להפ"ח], שלשיטת הרמב"ם היו לוקחים גם לקטרת של לפני ולפנים ממערכה שלקטרת, והמערכה הנוספת היתה רק בשביל להדר את המזבח לכבוד יוה"כ [ועי"ע בערוך השולחן העתיד, קדשים סי' קנ"ט סעיף כ"ב].

ורבי יהודה? - ההוא להצתת אליתא הוא דאתא. דתניא, היה רבי יהודה אומר: מניין להצתת אליתא שלא תהא אלא בראשו של מזבח - תלמוד לומר והאש על המזבח תוקד בו ... ורבי יוסי הצתת אליתא מנא ליה? נפקא ליה מהיכא דנפקא ליה לרבי שמעון, דתניא: ונתנו בני אהרן הכהן אש על המזבח ... לימד על הצתת אליתא שלא תהא אלא בראשו של מזבח.

מבואר ברש"י, ד'אליתא' היינו עצים דקים שבהם הדליקו את האש של המערכה גדולה בכל בוקר. ופירש המפרש [תמיד כ"ט א'], שכיון שהמערכה היתה עשויה מעצים גדולים שאינם נדלקים בקלות, לכן מכניסים אותם לבין העצים הגדולים של המערכה, ועי"ז נדלקים העצים הגדולים [א"ה. ועי' תענית ז' א' עץ קטן מדליק את הגדול]. אמנם ברש"י [כ"ד ב' ד"ה הצתת] כתב, שהיו מציתים האליתא רק אם הוצרך להצית על המזבח באחת מן המערכות, כגון שקרבה מערכה לכלות, שנשרפה כל המדורה [עפ"י מקדש דוד סי' ל"ב אות ד'].

וברמב"ם [פ"ב מתמידין ומוספין ה"ט] כתב: מערכה שלישית של קיום האש עושה אותה בכל מקום שירצה מן המזבח, ומצית בה את האש, ולא יצית האש למטה ויעלה אותה למזבח אלא

במזבח עצמו מציתין שנאמר ואש המזבח תוקד בו, מכאן להצתה שלא תהיה אלא בראשו של מזבח. עכ"ל. ומבואר כדברי רש"י כאן שהצתת אליתא היתה בכל יום ולא רק בעת הצורך.

... אש תמיד למאי אתא? - מבעי ליה לכדתניא: אש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה, לימד על מערכה שניה של קטורת שלא תהא אלא על המזבח החיצון. אש מחתה ומנורה מניין? ודין הוא: נאמרה אש בקטורת, ונאמרה אש במחתה ומנורה, מה להלן על מזבח החיצון - אף כאן על המזבח החיצון ...

ברמב"ם [פ"ג מתמידין ומוספין ה"ג] כתב: נר מערבי שכבה אין מדליקין אותו אחר דשוננו אלא ממזבח החיצון, אבל שאר הנרות כל נר שכבה מהן מדליקו מנר חבירו. עכ"ל. וכונתו, שהרי עד מותו של שמעון הצדיק לא כבה נר המערבי [לעיל ל"ט א'], וממילא היה מדליק כל הנרות מהנר המערבי, ולכן כתב דין זה באופן שכבה ולכן צריך להביא ממזבח החיצון, כמבואר בסוגיא [עפ"י רש"י שבת כ"ב ב' ד"ה ובה, ופירוש רבינו הלל לתו"כ ויקרא ו ב].

וברש"י להלן [מ"ו ב' ד"ה המכבה] משמע שלקחו גחלים מהמזבח להדלקת המנורה. אמנם התוס' [פאן] סוברים שלא לקחו גחלים, אלא הדליקו קיסם מאש המזבח, ובה הדליקו את המנורה [ועי' מקדש דוד סי' כ"א אות ד' מש"כ בזה].

דף מ"ו

גופא, אמר רב הונא: תמיד, תחילתו - דוחה, סופו - אינו דוחה. מאי אינו דוחה? רב חסדא אמר: דוחה את השבת ואינו דוחה את הטומאה, ורבה אמר: דוחה את הטומאה ואינו דוחה את השבת ...

'תחילתו' היינו שחיטתו וזריקת דמו והקטרת איבריו, ו'סופו' היינו הקטרת איבריו. וסברת רב חסדא ששבת הותרה בציבור ולכן אין נפק"מ בין תחילת הקרבת התמיד של שבת, לסוף הקרבת התמיד של ערב שבת, אך טומאה דחויה בציבור. וסברת רבה, שטומאה כיון דתחילת התמיד יכול לדחות ה"ה לסופו, אך אין לדחות שבת בהקרבת איברי התמיד של ערב שבת כיון שהרי לא היתה שייכת בו המציאות של דחייה מחמת שבת.

ופסק הרמב"ם [פ"א מתמידין ה"ו] כרבה. וכתב בליקוטי הלכות [בעין משפט], שכן מוכח בגמ' לעיל דאמרין "ופליגא דרב הונא" על דברי בר קפרא ורבה שסוברים שסוף התמיד של ערב שבת דוחה שבת, ומוכח מסתמא דגמ' כפירוש רבה בדברי רב הונא.

איתמר, המכבה אש מחתה ומנורה, אביי אמר: חייב, רבא אמר: פטור. דכבייה בראשו של מזבח - דכולי עלמא לא פליגי דחייב. כי פליגי - דאחתיה אארעא וכבייה. אביי אמר: חייב, אש המזבח הוא. רבא אמר: פטור, כיון דנתקה - נתקה. אלא הא דאמר רב נחמן אמר רבה בר אבוב: המוריד גחלת מעל גבי המזבח וכיבה - חייב. כמאן - כאביי? - אפילו תימא

כרבא, התם לא אינתיק למצותה, הכא אינתיקה למצותה. איכא דאמרי: דאחתיה אארעא וכבייה - דכולי עלמא לא פליגי דפטור, כי פליגי - דכבייה בראשו של מזבח. אביי אמר: חייב, אש המזבח הוא. רבא אמר: פטור, כיון דנתקה - נתקה. אלא הא דאמר רב נחמן אמר רבה בר אבון: המוריד גחלת מעל גבי המזבח וכבה - חייב, כמאן? לא כאביי ולא כרבא! - התם לא אינתיק למצותה, הכא - אינתיק למצותה.

כתב הרמב"ם [פ"ב מתמידין ומוספין ה"ו]: המכבה אש המזבח לוקה שנאמר לא תכבה, אפילו גחלת אחת ואפילו הורידה מעל המזבח וכבה לוקה, אבל אש מחתה ואש מנורה שהכינה במזבח להדליק ממנה אף על פי שכבה אותן בראש המזבח פטור שהרי נתקה למצוה אחרת ואין אני קורא בהן אש המזבח. עכ"ל. והיינו כרבא בלישנא בתרא שאפילו כיבה אש שהכינה למחתה ומנורה בראשו של מזבח פטור כיון שנתקה למצוה אחרת, אך אם הוריד גחלת שלא נתקה למצוה אחרת מע"ג המזבח וכיבה אותה חייב כרנב"י.

ו'אינתיק למצותה' מבואר בתוס' שזה אף בקטורת של כל יום. ובליקוטי הלכות בדברי רש"י מבואר, ד'אינתיק למצותה' היינו מה שמערה ממחתה של כסף למחתה של זהב, ולכך לא קרינן ביה אש המזבח, ע"כ. ולפ"ז היה מקום לומר שזה רק בקטורת של כל יום שהיה עושה כן. אך בריטב"א כתב שדין זה הוא גם בקטורת של יוה"כ.

דף מ"ז

פרק הוציאו לו

משנה. הוציאו לו את הכף ואת המחתה, חפן מלא חפניו ונתן לתוך הכף, הגדול לפי גדלו והקטן לפי קטנו, וכך היתה מדתה. נטל את המחתה בימינו, ואת הכף בשמאלו ... נטל את המחתה בימין ואת הכף בשמאל יציבא בארעא וגירורא בשמי שמיא? - זו מרובה וזו מועטת. ואפילו בזמן ששניהן שוין, וכמעשה דרבי ישמעאל בן קמחית - זו חמה וזו צוננת.

לפי הגירסא לפנינו מסקנת הגמ' שאף בכהן גדול שחפינתו גדולה מהשיעור שבמחתה כר' ישמעאל בן קמחית, מ"מ נוטל המחתה בימין כיון שהיא חמה ויותר קשה לשאתה, ולכן אף אם הכף כבידה יותר מהמחתה יש ליטול את המחתה בימין ואת הכף בשמאל.

אמנם ברש"י כתב הטעם שגם כהן שחפינתו גדולה צריך ליקח המחתה בימין, כיון שאצל רוב הכהנים המחתה יותר כבידה מהכף ואין לו לשנות מהם. וכתב הב"ח, שמשמע שרש"י לא גרס את התיבות "זו חמה וזו צוננת", אלא לדבריו מסקנת הגמ' שאף בכגון ר' ישמעאל בן קמחית אין לשנות מהרגילות אצל כל הכהנים.

וברמב"ם [פ"ד ה"א] כתב: כבר ביארנו שהולכה בשמאל פוסלת בדם הקדשים ושאר העבודות, ולפיכך היו מן הדין

שיוליך המחתה בשמאלו וכף הקטורת בימינו, אבל מפני כובד המחתה ועוד שהיא חמה, אינו יכול לסובלה בשמאלו עד הארון, לפיכך נוטל המחתה בימינו וכף הקטורת בשמאלו. עכ"ל. ומבואר בהגירסא לפנינו.

איבעיא להו: מהו שיעשה מדה לחפינה? התם הוא דכתיב בקמצו, אבל הכא דלא כתיב בחפניו אלא מלא חפניו קטרת סמים דקה - לא. או דילמא: יליף מלא מלא מקמצו? - תא שמע: וכך היתה מדתה. מאי לאו, שאם רצה לעשות מדה אחרת - עושה! - לא, הכי קאמר: וכך היה חוזר וחופנה לפניו. שמעת מינה: חופן וחוזר וחופן! - דילמא שאם רצה לעשות מדה - עושה, אי נמי: שלא יחסר ושלא יותיר.

מבואר בגמ' שהספק אם מותר לעשות מדה לחפינה לא נפשט. ומ"מ כתב בליקוטי הלכות, שמכל הספיקות שנסתפק רב פפא להלן [ע"ב] בכמה אופנים בחפינה ביד אם דרך חפינה בכך משמע דבעינן חפניו ממש, כי אם מותר לעשות מדה לחפינה ומה שנאמר "מלא חפניו" הוא רק לשם השיעור, אין נפק"מ איך יעשה החפינה, וכן ממה דקי"ל דחופן וחוזר וחופן משמע שגם מדה אינה מועילה לזה. וכתב דשמא זה הטעם שהרמב"ם השמיט בעיא זו.

ובדין חוזר וחופן עי' להלן מה שנכתוב בדף מ"ט.

אמר רבי יוחנן: בעי רבי יהושע בן עוזא: בין הבינים של מלא קומצו מהו ... (בין הביניים פש"ט ומח"ץ ופז"ר וחש"ב בחפינת חבירי סימן). בעי רב פפא: בין הבינים של מלא חפניו מהו ... בעי רב פפא: קמץ בראשי אצבעותיו מהו? מלמטה למעלה מהו? מן הצדדין מהו? - תיקו. אמר רב פפא: פשיטא לי: מלא חפניו - כדחפני אינשי. בעי רב פפא: חפן בראשי אצבעותיו מהו? מלמטה למעלה מהו? מן הצד מהו? חפן בזו ובזו וקרבתן זו אצל זו מהו? - תיקו.

כתב הרמב"ם [פ"ה הכ"ז] שכל הדברים האלו הם ספיקות ואם זרק הורצה.

דף מ"ח

בעי רב פפא: מלא חפניו שאמרו מחוקות או גדושות? - אמר לו רבי אבא לרב אשי, תא שמע: מלא חפניו שאמרו לא מחוקות ולא גדושות אלא טפופות.

פירש"י, ד'טפופות' היינו שהקטרת תבלוט מעל למעלה מידי, אך לא במדה מרובה. וביאר התורא"ש, שהסיבה שהסיק כך מחמת שכך רגילים אנשים למלא את חפניהם, ונמצא שזה הפירוש במה שאמרה התורה "מלא חפניו". וכתב הריטב"א, דכל זה דוקא בחפינה שנאמר מלא חפניו, אבל בקמיצה אינו אלא מחוק. והעיר ע"ז הליקוטי הלכות [בזבח תודה], דלכאורה הרי ילפינן בגז"ש "מלא" - "מלא".

עוד העיר שם הליקוטי הלכות, שבערוך [ערך טפף] כתב וז"ל: המדה שאינה מחוקה ולא גדושה נקראת טפופה כמו קו

דף מ"ט

בעי רב פפא: חפן חבירו ונתן לתוך חפניו מהו? מלא חפניו בעינן - והא איכא, או דילמא ולקח והביא בעינן - והא ליכא? - תיקו. בעי רבי יהושע בן לוי: חפן ומת, מהו שיכנס אחר בחפינתו? ...

בהמשך הגמ' איתא: "מאי הוי עלה, אמר רב פפא - אי חופן חוזר וחופן - חבירו נכנס בחפינתו, דהא מקיימא חפינה. אי אין חופן וחוזר וחופן - תבעי לך. - אמר ליה רב הונא בריה דרב יהושע לרב פפא - אדרבה, אי חופן וחוזר וחופן - לא יכנס אחר בחפינתו, אי אפשר שלא יחסר ושלל יותיר. ואי אין חופן חוזר וחופן - תבעי לך". ומוכיחה הגמ' מהברייתא ששינינו "כיצד הוא עושה? אוחו את הבוך בראש אצבעותיו, ויש אומרים - בשיניו, ומעלה בגודלו, עד שמגיע לבין אצילי ידיו. וחוזר ומחזירה לתוך חפניו, וצוברה, כדי שיהא עשנה שוהה לבוא. ויש אומרים - מפזרה, כדי שיהא עשנה ממהרת לבוא". ומוכח למסקנא שחוזר וחופן. וכתב רבינו חננאל, שמשמע לגבי הבעיא הנ"ל אם נכנס בחפינת חבירו שהלכה כרב הונא שאם חופן וחוזר וחופן לא יכנס אחר בחפינתו, ולכן כיון שהלכה חוזר וחופן אסור לאחר להיכנס בחפינתו. אמנם הרמב"ם [פ"ה הכ"ח] כתב שהוא ספק. ובלח"מ נתקשה בטעם הרמב"ם בזה עיי"ש, ובקריית ספר כתב בטעם הרמב"ם, שמה שנספק ריב"ל בתחילת הסוגא הוא בסברות של רב הונא ורב פפא איזה מהם נכונה, ופסק כריב"ל.

איבעיא להו: שחט ומת, מה הוא שיכנס אחר בדמו? מי אמרינן: בפר - ואפילו בדמו של פר, או דילמא: בפר - ולא בדמו של פר? רבי חנינא אומר: בפר ולא בדמו של פר, וריש לקיש אומר: בפר ואפילו בדמו של פר. רבי אמי אומר: בפר ולא בדמו של פר, רבי יצחק אומר: בפר ואפילו בדמו של פר ...

בהמשך הגמ' [נ"א] איתא: "אמר רב אשי - מסתברא כמאן דאמר דם איקרי פר, דכתיב בזאת יבא אהרן אל הקדש בפר בן בקר אטו בקרניה מעייל ליה? אלא, בדמו, וקרי ליה פר. ואידך - במה הוכשר אהרן לבא אל הקדש - בפר בן בקר לחטאת".

וברמב"ם [פ"ה ה"ג] פסק שדם נקרא פר, ופירשו המפרשים כיון שכך סובר רב אשי שהוא בתרא. אמנם ברבינו חננאל לא בירא ליה דבר זה, עיי"ש.

דף נ'

... ותיפוק ליה דחטאת שמתו בעליה היא, וחטאת שמתו בעליה למיתה אזלא! - אמר ליה רבין בר רב אדא לרבא, אמרי תלמידיך, אמר רב עמרם: חטאת צבור היא, ולא למיתה אזלא ...

מסקנת הגמ' שפר של יום הכפורים אף שצריך להיות ממזנו של הכהן גדול, מ"מ רחמנא אפקריה לאחיו הכהנים, ולכן הרי זה כקרבן השותפים לכל דיניו. וכן פסק הרמב"ם [פ"ה ה"ג].

המדה ביושר שאינו נכנס ולא יוצא. עכ"ל. ולכאורה משמע דלא כפירש"י שהיה בגובה קצת.

והרמב"ם [פ"ד ה"א] העתיק כלשון הגמ' "מלא חפניו שאמרו לא מחוקות ולא גדושות אלא טפופות".

בעי רב פפא: נתפזר הקטורת ממלוא חפניו, מהו? ידו כצואר בהמה דמי - ופסולה, או דילמא: ככלי שרת דמי - ולא פסולה? - תיקו.

ברמב"ם [פ"ה הכ"ז] כתב שאופן זה הוא ספק ובדיעבד אם הקטיר הורצה [וכתבו יחד עם הספיקות דלעיל מ"ז סוף ע"ב. ועי' לח"מ שם].

וכתב בליקוטי הלכות, שמשמע מדברי הריטב"א שאם נתפזר מן הכף עדיף מידו ובדאי כשר, שכתב שאם נחשב החפנים כצואר בהמה, הכף הוא ככלי, ע"כ. אך כתב שעיקר דינו לא ברירא כל כך, שהרי הכף כאן היא רק משום דלא אפשר להביא הקטרת בחפניו [כמבואר לעיל מ"ז א'], וא"כ י"ל שאין לה דין 'כלי' והרי היא כידו.

בעי רב פפא: חישב בחפינת קטורת מהו? מי אמרינן: יליף מלא מלא ממנחה, מה התם - מהניא בה מחשבה, הכי נמי - מהניא בה מחשבה, או לא? אמר ליה רב שימי בר אשי לרב פפא, תא שמע: הוסיף רבי עקיבא (הקומץ) + מסורת הש"ס: [הסולת] + והקטורת והלבונה והגחלים שאם נגע טבול יום במקצתן - פסל את כולן. קא סלקא דעתך: מדפסל טבול יום - פסלה נמי לינה! ומדלינה פסלה - פסלה נמי מחשבה.

מבואר בברייתא שלינה פוסלת בקטרת, ודנה הגמ' שכמו שלינה פוסלת כך מחשבה פוסלת בחפינת הקטרת. וכן פסק הרמב"ם [פ"ה הכ"ז]. וכתב בליקוטי הלכות, שכל זה לעניין לפסול הקטרת, אך אין חייבים עליה משום פיגול, כמו ששינינו בזבחים [מ"ב ב'] שקטרת היא מהדברים שאין חייבים עליה משום פיגול כיון שאין לה מתירים.

בעי רב פפא: חישב בחתיית גחלים מהו? מכשירי מצוה - כמצוה דמו, או לא? תיקו.

הנה זה מבואר כבר בברייתא לעיל שגחלים שלנו נפסלו, ואף שלעיל מוכיחה הגמ' לגבי חפינה דמדפסלה לינה פסלה נמי מחשבה, מ"מ כאן מסתפקת הגמ' שמא הגחלים הם רק מכשירי הקטרת ולא חלה עליהם מחשבת פיגול.

וברש"י בלישנא קמא ביאר שהספק הוא גם לפסול הקטרת ע"י מחשבתו על הגחלים, ובלישנא בתרא פירש שהספק הוא רק על הגחלים אם הם נפסלים בכך, אך הקטרת ודאי אינה נפסלת, וממילא אם חיתה גחלים אחרים כשר.

וברמב"ם [פ"ה הכ"ז] כתב: חפינת הקטורת עבודה, והמחשבה פוסלת בה, וכן חתיית הגחלים לקטורת נפסלת במחשבה, שמכשירי קרבן כקרבן. עכ"ל. וכתב בזבח תודה, שמשמע מדבריו כהלישנא בתרא ברש"י שהפסול בזה הוא רק לגחלים. וכן משמע בכס"מ עיי"ש.